

E-ISSN: 3023-820X
Yaz 2026 • Summer 2026
Cilt 3 • Volume 3
Sayı 1 • Issue 1

Klasik Divan

Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)

Editör
Editor-in-Chief

Öğr. Gör. Esra AKA
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Danışma Kurulu
Advisory Board

Prof. Dr. Ahmet Atilla ŞENTÜRK
(İstinye Üniversitesi)

Prof. Dr. Bahir SELÇUK
(Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Bülent BAYRAM
(Kırklareli Üniversitesi)

Prof. Dr. Bünyamin TAŞ
(Aksaray Üniversitesi)

Prof. Dr. Ebru Burcu YILMAZ
(İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Fettah KUZU
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Gençay ZAVOTÇU
(Kocaeli Üniversitesi)

Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan KAPLAN
(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK
(Adıyaman Üniversitesi)

Prof. Dr. Kemal YAVUZ
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Celal VARİŞOĞLU
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL
(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Sait ÇALKA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Neslihan İlknur KOÇ KESKİN
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

Prof. Dr. Nimet YILDIRIM
(Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Oğuzhan DURMUŞ
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan Kemâl TAYUKÇUOĞLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Ozan YILMAZ
(Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadık ARMUTLU
(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)

Prof. Dr. Serkan TÜRKOĞLU
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Cemalettin YAVUZ
(Trakya Üniversitesi)

Doç. Dr. Gülşah Gaye FİDAN
(Gaziantep Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet Akif GÖZİTOK
(Erzurum Teknik Üniversitesi)

Alan Editörleri

Field Editors

Klasik Türk Edebiyatı

Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇUOĞLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Halk Edebiyatı

Prof. Dr. Canser KARDAŞ
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Damlanur KÜÇÜKYILDIZ GÖZELCE
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Yeni Türk Edebiyatı

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Türk Dili

Prof. Dr. Ümit HUNUTLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Türk İslâm Edebiyatı

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Yılmaz ÖKSÜZ
(Ege Üniversitesi)

Türkçe Eğitimi

Öğr. Gör. Dr. Bestami BİLGE
(Çankırı Karatekin Üniversitesi)

Öğr. Gör. Dr. Hakan SÖNMEZ
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Tarih ABD

Prof. Dr. Hidayet KARA
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Sayı Hakemleri
Issue Reviewers

Prof. Dr. Bahir SELÇUK
(Fırat Üniversitesi)

Doç. Dr. Ayşe TARHAN
(Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan KAPLAN
(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. İhsan SAFİ
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Doç. Dr. Fatih Ramazan SÜER
(Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL
(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa Sefa ÇAKIR
(Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Sait ÇALKA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Emrah GÖKÇE
(Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi)

Prof. Dr. Nuran ÖZTÜRK
(Çukurova Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ercan BARAN
(Bingöl Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadık ARMUTLU
(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÖZDİL
(Bitlis Eren Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadık YAZAR
(İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Kadriye HOCAOĞLU ALAGÖZ
(Bursa Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Candan YILDIRIM
(Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Prof. Dr. Vildan S. COŞKUN
(Sakarya Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Songül KARACA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Öğr. Gör. Dr. Nilüfer KARADAVUT
(Aydın Adnan Menderes Üniversitesi)

Doç. Dr. Alper AY
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Dr. Ahmet GÖKÇE
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Yazı İşleri Sorumlusu
Managing Editor

Gizem SERGERDANOĞLU

Dil Editörleri
Language Editors

Öğr. Gör. Dr. Bestami BİLGE (Türkçe)
Öğr. Gör. Dr. Hakan SÖNMEZ (İngilizce)
Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir Sıddık ŞAHİN (Farsça)

Musahhihler
Proofreaders

Fatma TÜRK
Haydar ÖZÇELİK

Son Okuma Sorumluları
Final Proofreaders

İlknur CEVHER

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj
Cover Design and Layout

Beyza ABDUKARIMOV

Yazışma Adresi
Contact

dergiklasikdivan@gmail.com
<https://dergi.klasikdivan.com>

Taranan Dizinler ve Etik Beyanı

Klasik Divan Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
E-ISSN: 3023-820X

Dergimizdeki yazıların her türlü sorumluluğu yazarlara aittir.

Kaynak gösterilerek yazılardan alıntı yapılabilir.

Dergimizde; benzerlik oranı için Turnitin kullanılmaktadır.

Yazarlar, yapay zekâ kullanımını bildirmekle yükümlüdür.

Dergimiz; ücretsiz ve tamamen açık erişim olarak sunulmaktadır.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21101356>

Dibace

Kıymetli *Klasik Divan* Okurları,

Klasik Divan: Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi 3-1 (KD-UDKEAD 3/1), 29 Haziran'da yayımlanmıştır. Dergi, çift kör hakem uygulaması ile incelenip uygun bulunmayan yazılar elendikten sonra toplam sekiz yazı ile yayıma hazırlanmıştır. Bunlardan; biri *Araştırma Notu*, dördü *Araştırma Makalesi*, biri *Dijital Beşeri Bilimler Makalesi* ve ikisi *Kitap Tanıtım Yazısı*'ndan oluşmaktadır. Bu sayıda dergimize yazılarıyla katkıda bulunan değerli araştırmacılara, hakemlik teklifimizi geri çevirmeyip yazıları inceleyen saygıdeğer hakem kuruluna ve yayımlanma aşamasında büyük bir titizlikle çalışan ekip arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Saygılarımızla.

Baş Editör
Öğr. Gör. Esra AKA

Makale göndermek için başlangıç tarihi: 30 Ocak 2026

Makale göndermek için son tarih: 30 Mayıs 2026

1. Sayının yayımlanma tarihi: 29 Haziran 2026

İÇİNDEKİLER CONTENT

Dergi Künyesi.....	I
Dibace:.....	VI
İçindekiler:	VII

Araştırma Notu Research Note

1. Kastamonulu Harîrî'nin Celâlzâde Mustafa'ya Nişancı Oluşunu Tebrik ve Himaye Talebi Amacıyla Sunduğu Şefâatnâme'si Üzerine On The Şefâatnâme Submitted by Kastamonulu Harîrî to Celâlzâde Mustafa as a Congratulator for His Becoming a Nişancı and as a Request for Protection Prof. Dr. Mücahit KAÇAR.....	1
---	----------

Araştırma Makalesi Research Article

2. El-Kâhîretü'l-Cedîde Romanında Biçimsel Dindarlığın Edebî Eleştirisi Literary Criticism Of Formalistic Piety in The Novel <i>al-Qâhîrah al-Jadîdah</i> Dr. Öğr. Üyesi Ayşe KAŞ.....	13
3. Hâcibî'nin Şerh-i Luccetu'l-Esrâr'ı Hajibi's <i>Sharh-i Lujjat Al-Asrar</i> Burçak BİNGÖL.....	36
4. Bir Osmanlı Münevverinin Okuma Kültürü: Kethüdâzâde Mehmed Ârif Efendi Örneği Reading Culture in The Ottoman Intellectual Tradition: The Case Of Kethüdâzâde Mehmed Ârif Efendi Fuat TURPCU.....	43

5. Gelibolulu Mustafa Âlî Divanı'nda Ejderha/Yılan Metaforu The Metaphor of The Dragon/Snake in The Diwan Of Gelibolulu Mustafa Âlî Makbule Nur ÇAPACI.....	93
--	----

Dijital Beşerî Bilimler Makalesi
Essay on Digital Humanities

6. <i>Safahat</i>'ın Birinci ve Altıncı Kitaplarının Metin Madenciliği Yöntemiyle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi A Comparative Analysis of The First and Sixth Books of <i>Safahat</i> Using Text Mining Methodology Betül SEVİNDİK.....	130
---	-----

Kitap Tanıtım Yazısı
Book Review

7. Türk İslâm Edebiyatında Türler Sevnur DORUK.....	149
---	-----

8. İnsan Deniz ve Hayat Pınar ÇİFTÇİ.....	153
---	-----

**Kastamonulu Harîrî'nin Celâlzâde Mustafa'ya Nişancı Oluşunu Tebrik ve
Himaye Talebi Amacıyla Sunduğu Şefâatnâme'si Üzerine**

**On the Şefaathname Submitted by Kastamonulu Harîrî to Celâlzâde Mustafa
as a Congratulator for His Becoming a Nişancı and as a Request for Protection**

Prof. Dr. Mücahit KAÇAR
İstanbul Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

mucahit.kacar@istanbul.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-5707-8947>
<https://doi.org/10.5281/zenodo.21028665>

Makale Türü/Article Type: Araştırma Notu

Geliş Tarihi/Date of Submission: 21 Mayıs 2026

Kabul Tarihi/Date of Acceptance: 30 Mayıs 2026

Sayfa/Page: 1-12

Atıf/Citation: Kaçar Mücahit. “Kastamonulu Harîrî'nin Celâlzâde Mustafa'ya Nişancı Oluşunu Tebrik ve Himaye Talebi Amacıyla Sunduğu Şefâatnâme'si Üzerine”. *Klasik Divan: Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 3/1 (2026), 1-12.

Değerlendirme/Peer Review: İki dış hakem-Çift taraflı körleme/Double anonymized-Two external.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bilimsel etik kurallarına uyulduğu ve yararlanılan eserlerin kaynaklarda belirtildiği beyan olunur./It is declared that the principles of scientific ethics have been followed and that all sources used in this study have been duly acknowledged in the references.

İntihal/Plagiarism: Bu makale turnitin programında taranmıştır. /This article was checked by turnitin.

GİRİŞ

Osmanlı klasik dönem bürokrasisinde hem devlet yönetiminde üstlendiği roller hem de kaleme aldığı eserlerle XVI. yüzyıl Osmanlı entelektüel hayatının en dikkat çekici simalarından biri Koca Nişancı lakaplı Celâlzâde Mustafa'dır. Topyalı bir kadı ailesine mensup olan Celâlzâde iyi bir medrese eğitimi aldıktan sonra Pîrî Mehmed Paşa ve Nişancı Seydî Bey'in himayesiyle Dîvân-ı Hümâyûn kâtipliğine atanmış, böylece Osmanlı merkez bürokrasisine adım atmıştır. Yavuz Sultan Selim döneminde padişahın gizli yazılarını kaleme alması, onun yeteneğini ve güvenilirliğini en başından itibaren göstermiş, Kanûnî Sultan Süleyman devrinde ise reîsülküttâb olarak görev yapmasının ardından 1534'te Irakeyn (Bağdat) Seferi sırasında nişancılık makamına yükselmiştir. Yaklaşık yirmi üç yıl süren nişancılığı boyunca Celâlzâde, hem Osmanlı kanun sisteminin kurumsallaşmasında hem de resmî yazışma üslubunun (inşâ) estetik ve kurallı bir çerçeveye oturmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Onun ferman, menşur ve nâmelerin dilinde oluşturduğu yüksek üslup, XVII. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Osmanlı resmî yazışmalarına model olmuştur. Bununla birlikte Celâlzâde sadece bir bürokrat değil, aynı zamanda döneminin siyasi, dinî ve ahlaki dünyasını eserlerine yansıtan bir tarihçidir. Kanûnî dönemini 1555 yılına kadar ayrıntılı biçimde ele aldığı *Tabakâtü'l-memâlik ve derecâtü'l-mesâlik* ile Yavuz Sultan Selim'in hayatını anlatan *Meâsir-i Selim Hânî* (*Selimnâme*), onu XVI. yüzyıl Osmanlı tarih yazıcılığının önde gelen temsilcilerinden biri konumuna getirmiştir.¹

Celâlzâde Mustafa'nın nişancı oluşu hakkında bildiklerimiz, biyografik kaynaklarda birer ikişer cümleyle düşülen kayıtlardan ibarettir.² Ancak Kastamonulu Abdülcelîl Harîrî'nin yakın zamanda tespit ettiğimiz ve bu çalışmayla da araştırmacıların dikkatine sunacağımız *Şefâatnâme* isimli eseri bu eksikliği kısmen giderebilecek niteliktedir. Söz konusu eser Celâlzâde Mustafa'nın nişancı oluşu vesilesiyle kaleme alınmış olup, bu olay etrafında yazılmış tarih manzumelerini ve ilgili bazı belgeleri bir araya getirmektedir. Bu yazıda, Kastamonulu Abdülcelîl Harîrî'nin *Şefâatnâme* adlı eserinin muhtevası ile birlikte taşıdığı edebî-tarihî önem üzerinde durulacaktır.

1. Kastamonulu Abdülcelîl Harîrî ve Eserleri

Kastamonulu Abdülcelîl Harîrî'nin hayatı hakkında bildiklerimiz, *Latîfî Tezkiresi*'nde Harîrî hakkında sunulan ayrıntılı maddeden ibarettir. Diğer tezkirelerdeki kayıtlarda bundan farklı bir bilgi sunulmamaktadır. Şaire dair Latîfî'nin verdiği bilgiler özetle şöyledir:

- 1 Osmanlının en meşhur şahsiyetlerinden biri olan Koca Nişancı lakaplı Celâlzâde Mustafa'nın hayatı, eserleri ve diğer yönleri hakkındaki bilgileri çalışmamızın temel amacı olmaması sebebiyle ilgili literatüre havale ediyoruz. Burada bir paragraf halinde özet olarak sunduğumuz bu bilgiler ve ilgili literatür için bk. Celia Kerslake, "Celâlzâde Mustafa Çelebi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/260-262.
- 2 Örneğin "hüsn-i iltifâtlarından veled-i ma'nevî idündükleri râğbetine yitmişüz" diyerek kendisini Celâlzâde'nin manevî evladı olarak takdim eden ve belki de bu husustaki en geniş kaydı kaleme alan Gelibolulu Mustafa Âlî, 28 Cemâziye'l-evvel 94/5 Aralık 1534 tarihinde gerçekleşen bu atamaya *Kühü'l-Ahbâr*'ında şöyle işaret eder: *Irakeyn seferinde sene ihdâ ve erba'in ve tis'a mi'e târihinde nişancılık mansıbı virildi. Yigirmi üç yıl edâ-yı hizmetden soñra istiğnâ idüp ferâgati evlâ gördiler.* (Suat Donuk, *Gelibolulu Mustafa Âlî, Kühü'l-Ahbâr*; 4. Rükün (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2024). 606.

Kastamonu'nun önde gelen şahsiyetlerinden olan Abdülcelîl Harîrî, döneminin seçkin söz üstatlarından biri olarak tanınmaktadır. Asıl mesleği ipek ticareti olduğundan “Harîrî” mahlasını kullanmıştır. İyi bir münşî ve tarihçi olan Harîrî, dönemin ilim ve sanat alanlarının pek çoğunda derin bilgiye sahip, donanımlı bir şahsiyettir. Her ne kadar bütün ilim dallarında yetkin olsa da şiirden ziyade nesir alanında üstün bir kabiliyete sahip olduğu belirtilmektedir. Zor ve karmaşık muammaların çözümünde, Arapça ve Farsça kökenli, anlamca derin ve hayal yönü güçlü beyitlerin yorumlanmasında büyük bir maharet göstermiştir. Az bir düşünme ile birçok tarih manzumesi veya muamma yazabilme yeteneği vardır. Kanûnî Sultan Süleyman devrinde meydana gelen fetihleri, son derece beliğ bir dille, süslü ve sanatlı bir üslupla kaleme almıştır. Bu eserinde hemen her beyitten tarih veya muamma çıkarılabilecek derecede ince bir sanat anlayışı görülmektedir. Yazılarında hayal gücü ve icaz özellikleri dikkat çekicidir. Eserlerini oluştururken Vassâf'ın *Münşeât*'ındaki edebî nesir ilkelerine uygun bir üslup benimsemiştir. Döneminin seçkin âlimleri ve edipleri arasında rağbet görmüş, eserleri beğeniyle karşılanmıştır. Harîrî, Pargalı İbrahim Paşa zamanında Defterdar İskender Çelebi'nin aracılığıyla devlet erkanına takdim edilmiştir. Bu vesileyle devlet ileri gelenlerinin ilgisini çekmiş ve çeşitli ihsanlarla ödüllendirilmiştir. Ancak şiir sanatına fazla yönelmemesi nedeniyle şairliği geniş kitlelerce tanınmamıştır. Buna rağmen bazı manzumelerinde sahip olduğu edebî kudreti açıkça ortaya koymuştur. Harîrî'nin *Umdetü'l-vesâyâ* veya *Zübdetü'n-nesâyih* adıyla bilinen bir nasihatnâme kaleme aldığı da bilinmektedir. Bu eser, ahlaki öğütler ve toplumsal davranış kuralları içermektedir.³

Harîrî'nin *Latîfî Tezkiresi*'nde belirtilen eserleri henüz ele geçmemiştir. Ancak bizim bu çalışmada dikkat çekeceğimiz *Şefâatnâme* isimli eserinin bulunduğu mecmuanın baş tarafında müellifin *Ferahatnâme* isimli bir eseri daha bulunmaktadır. İlk kez İsmet Parmaksızoglu tarafından tespit edilerek bir makaleyle tanıtılan⁴ *Ferahatnâme*, 1537 yılında Lutfi Paşa'nın komutasında gerçekleştirilen Pulya Seferi'ni konu edinmektedir. Eser, Harîrî'nin bizzat katıldığı bu seferin edebî bir anlatımı niteliğindedir. Harîrî metinde Kastamonu'dan İstanbul'a gelişini, Galata, Kasımpaşa, Sötlüce, Okmeydanı ve Kâğıthane gibi semtlerin görünümünü aktardıktan sonra donanmanın hazırlıklarını, askerî düzenlemeleri, Lutfi Paşa'nın padişaha vedasını ve Pulya kıyılarındaki çatışmaları ayrıntılı biçimde tasvir eder. Yazar, eseri hem gördüğü olayları kaydetmek hem de Lutfi Paşa'nın takdirini kazanmak amacıyla kaleme aldığını ve seferin ayrıntılarını yazması yönünde Lutfi Paşa'nın kendisine emir verdiğini açıkça ifade eder. Bu yönüyle *Ferahatnâme*, emirle kaleme alınmış bir savaş hatıratı özelliği taşımaktadır. Tarihî bir belge niteliğinde olan eser, aynı zamanda dönemin İstanbul'u ve Osmanlı deniz seferleri hakkında önemli kültürel ve toplumsal gözlemler sunar. *Ferahatnâme*'nini metni Murat Akgün tarafından hazırlanan bir yüksek lisans tezinde neşredilip incelenmiştir.⁵

3 Rıdvan Canım, *Latîfî, Tezkiretü's-Şuarâ ve Tabsiratü'n-Nuzemâ* (Ankara: AKM Yayınları, 2000). 225.

4 İsmet Parmaksızoglu, “Lutfi Paşa'yla İlgili Yeni Bir Belge”, *Belleten*, 181 (1982), 63-65.

5 Murat Akgün, *Harîrî Abdülcelîl Efendi'nin Ferahat-nâmesi (Transkripsiyon ve Değerlendirme)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008).

2. Şefâatnâme ve Muhtevası

Kastamonulu Abdulcelîl Harîrî'nin *Şefâatnâme*'si, müellifin yukarıda tanıtılan *Ferahatnâme*'si ile aynı mecmua içerisinde yer almaktadır. Günümüzde Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi bünyesindeki Kastamonu Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda 1507 demirbaş numarasıyla kayıtlı bulunan mecmua, katalog kayıtlarında şirazesi dağınık bir nüsha olarak tanıtılmıştır. Eser, çaharkûşe meşin ebru cilt içerisinde muhafaza edilmekte olup dış ölçüleri 205 × 150 mm'dir. Yazı sahasının ölçüleri ise mecmuanın farklı bölümlerinde değişiklik göstermektedir. Mecmuanın baş tarafında 2a-46a varakları arasında Harîrî'nin *Ferahatnâme*'si yer almakta, bunu müteakip 47b-118b varakları arasında ise *Şefâatnâme* bulunmaktadır. Metinler genel olarak tek sütun hâlinde tertip edilmiş olup her sayfada 13 satır bulunmaktadır. Bununla birlikte eser içerisinde yer alan manzum kısımlar, sayfa düzeninden ayrılarak çift sütun hâlinde istinsah edilmiştir.

Nüsha talik hatla kaleme alınmıştır. Metnin büyük kısmında siyah mürekkep kullanılmış; başlıklar ile bazı dikkat çekici kısımların üstünün çizilmesinde kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Sayfa altlarında düzenli şekilde reddâdelerin bulunduğu nüshada yazı genel olarak okunaklı durumdadır.

Klasik Türk edebiyatında sultanların ve güçlü devlet adamlarının etrafında gelişen himaye kültürü bağlamında hamilere eser sunan yahut onlardan gördükleri himayenin devamını talep eden şairler, bu taleplerini genellikle bazı temel kelimelerle dile getirirler. Bu bağlamda konuyla ilgili metinlerde “çerâğ” kelimesiyle bir haminin himaye talep edeni bir devlet göreviyle ödüllendirmesi,⁶ “terbiyet” kelimesiyle de haminin sanatçıyı himaye etmesi yani sanatçılara tanınmalarını sağlayacak imkanlar sunması kastedilmektedir.⁷ Bu anahtar kelimelerden birisi de şefâat olup himaye talep eden sanatçı, bir haminin şefâatnâmesiyle bir yerlere gelmeyi umar.⁸

Türk edebiyatında *şefâatnâme* teriminin himaye bağlamında bu anlamda kullanıldığı bilinmekle birlikte, himaye talebi amacıyla kaleme alınmış bir eserin bu adla anıldığına dair herhangi bir kayıt şimdilik bilinmemektedir. Bununla birlikte Kastamonulu Harîrî'nin söz konusu eserinin son kısmında yer alan Türkçe ve Farsça tarih manzumelerinde, eserine *Şefâatnâme* adını açık bir biçimde verdiği anlaşılmaktadır.

Şefkat umup nāmına didüm Şefā atnāme ben

Geldi tārīhi şefī'üm ol Nişāncı hem tamām (118a)

نامش شفاعتنامه شد از بهراو تاریخ وی
کفتم بلفظ تام من بوده کتاب ما شفیع (118a)⁹

6 Muhammed Duman, *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler: III. Ahmed ve I. Mahmud Dönemi (1703-1754)*. (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022). 22.

7 Tuba Işınsoy Durmuş, *Şair ve Sultan: Osmanlıda Edebi Himaye* (İstanbul: Muhit Kitap, 2021). 33.

8 Durmuş, *Şair ve Sultan: Osmanlıda Edebi Himaye*, 33.

9 Bu eserin adı *Şefâatnâme* oldu; Onun tarihini belirtmek için şunu tam bir ifadeyle söyledim: Bizim kitabımız şefaatçi olmuştur.

Harîrî, *Şefâatnâme* 'nin ilk bölümlerinde klasik tertibe uygun biçimde önce Cenâb-ı Hakk'ın birliğini ve azametini dile getirir, ardından Hz. Peygamber'e naatler sunar. Bu bölümleri sahabe övgüleri ve özellikle dört büyük halifenin faziletlerinin anlatıldığı başlıklar izler. 55a sayfasına kadar süren bu bölümde mensur ifadelerin hemen ardından aynı temaların Türkçe ve Farsça manzum biçimleri verilerek üslup zenginleştirilmiştir.

Eserin 55a sayfasında “*Sebeb-i nazm-ı makâle-i nüzhet-nümâ ve risâle-i selvet-fezâ*” başlıklı kısımda müellif, eserin yazılış amacını açıklar. Burada kendisini “Abdülcelîl” adıyla tanıtır, memleketini ise “Kastamonu” olarak belirtir. Mütevazı bir üslup içinde, maddi sıkıntılarla dolu yaşamını mensur ve manzum ifadelerle anlatan Abdülcelîl Harîrî, “*Ahvâl-i çerh-i dündur ki zikr olunur*” ve “*Hasb-i hâlümdür ki zikr olunur*” başlıklı bölümlerde kaderinden yakını, fakirliğini ve çektiği sıkıntıları dile getirir. 57b sayfasında yer alan “*Ben fakîr bir vâlî-i pür-keremün serîr-i izzete cülûs beşâreti işâretine müterakkıb olduğudur*” başlığında Celâlzâde Mustafa Çelebi'nin nişancılık makamına atanış haberini aldığını ve bu haberin kendisinde büyük bir sevinç yarattığını anlatır. Peşinden gelen “*Nişânî Bey hazretleri firâş-ı şeref-bahşa cülûs ettikleridir*” başlıklı bölümde de Celâlzâde Mustafa'nın bu makama atanışı kutlanır; manzum ve mensur biçimdeki methiyeler tekrarlanır.

61b sayfasındaki “*Bu kerîm-i cevâd u fehîm-i nîgû-nihâdun sa'âdet-i sermediyyete liyâkatinün sebebini beyân eder*” başlıklı kısımda, Celâlzâde'nin bu makama liyakatini kanıtlayan ahlaki ve ilmi meziyetleri sıralanır. 62b sayfasında “*Ben bende bu lebîb-i fehîm ve edîb-i kerîmün serîr-i izzete cülûsunu istimâ' ittigüdür*” başlığı altında, müellifin bu haber karşısındaki sevinci ve minnettarlığı tekrar dile getirilir. 64a sayfasındaki “*Bu ferîd-i rûzgârı ahâlî-yi asr sitâyîş ettikleridir*” başlığıyla da yalnız müellifin değil, çağın bütün faziletli insanların Celâlzâde'yi övdüğü; dönemin şair ve tarih düşürücüleri tarafından Celâlzâde'nin nişancılığa atanışı vesilesiyle yazılan tarih beyitleri ve kasideler zikredilir. 66b'deki “*Nişânî Bey hazretlerine Kandî-yi şîrîn-kelâmun târîhini beyân eder*” başlığında, meşhur tarih düşürücülerden Kandî mahlaslı şairin de olaya dair bir tarih manzumesi söylediği belirtilir. 67a sayfasında “*Ben bende bu fâzıl-ı asr hakkında didüğü târîhlerdür yâd olunur*” başlığı altında ise Harîrî, kendisinin de yazdığı tarihleri sıralar. Bunların bir kısmı mensur, bir kısmı manzum olup bazıları da Farsçadır. Bu beyitlerin hepsinde 941/1534 tarihi kaydedilmiştir.

68b sayfasındaki “*Bu Sayrâfî-yi fazlun ahâlî-yi hüner güftâr-ı gevher-bârın isgâ ettikleridir*” başlıklı bölümde, Celâlzâde Mustafa'nın şiirdeki yeteneğinin hüner sahibi kimseler tarafından takdir edildiğine değinilmektedir. 69a sayfasındaki “*Nişânî Bey hazretlerinin kemâlâtı ta'rîfî ve nazm-ı selîsi tavsîfidir*” başlıklı kısımda onun ilmi kudreti, şairliği ve zarafeti, 70a sayfasındaki “*Nazm-ı dürer-bârı beyânıdır*” kısmında şiirleri; 70b'deki “*Hatt-ı bî-hatâsı vasfıdır*” başlığında yazı yazmadaki kudreti, 71b'deki “*Nişân-ı hümayundan ahz olunan muammaları beyân eder*” bölümünde ise onun muamma sanatındaki kudreti öne çıkarılır. Bu kısımların sonunda, 73a sayfasında yer alan Türkçe kaside ile övgü tamamlanır.

75a sayfasında açılan “*Nişânî Bey hazretlerine ahâlî kemâl arz ettikleridir*” başlıklı kısım-

da, dönemin seçkin ediplerinin Celâlzâde'ye duydukları saygıyla kendi hünerlerini ona göstermeye çalıştıkları ve onun sanatını takdir ettikleri ifade edilir. 77a sayfasındaki “*Tevârih-i Süleymânî dedikleridir ki beyân olundu*” başlığında, Celâlzâde'nin tarih alanındaki çalışmaları, özellikle de *Süleymânnâme* adlı eseri övülür. Bu övgüler 80a sayfasında yer alan Farsça kasideyle sürdürülür.

81a sayfasından itibaren ise eserde alegorik bir anlatıya geçilir. Bahar mevsiminin gelişyle tabiatın canlanması, çiçeklerin açılışı ve kuşların ötüşleri tasvir edildikten sonra çiçeklerin şahı olan gülün meclisine diğer çiçeklerin davet edilmesiyle alegorik bir temsil düzeni kurulur. Susen, şakayık, sümbül, nesrîn, nilüfer, yasemen, karanfil, zerrinkadeh ve reyhan sırayla meclise katılırlar. Ancak menekşe (benefşe), susen tarafından bu meclise lâıyk görülmeyle engellenir. Bunun üzerine benefşe, kendisini savunarak güzellik, renk ve koku bakımından diğerlerinden eksik olmadığını belirtir. Harîrî'nin bahçedeki çiçekler üzerinden kurduğu bu alegorik anlatım, aslında müellifin taşralı bir sanatkar olarak yaşadığı konum ve kabul sorununa göndermede bulunmakta, Kastamonuda yaşaması sebebiyle merkezdeki sanat çevreleri ve nüfuz sahibi kimseler tarafından Celâlzâde Mustafa'ya yaklaşmasının engellendiğini ima etmektedir. Ancak Harîrî bu sembolik anlatım aracılığıyla yetenek bakımından diğer sanatkarlardan geri kalmadığını; uygun himaye ve destek gördüğü takdirde, kendisinin de devlet erkanına layık eserler ortaya koyabilecek bir kabiliyete sahip olduğunu vurgulamaya çalışmaktadır. Bu münazara üslubundaki kısım, bir münacat tarzındaki şiirle son bulur. Eserin 99a sayfasından itibaren Celâlzâde Mustafa'ya yöneltilen övgüler yeniden ön plana çıkmaktadır. Bu kısımda Nişancı'nın meclisi, sohbet halkaları ve çevresindeki fazilet sahibi kimseler ayrıntılı biçimde tasvir edilmekte; onun ilmî ve ahlaki çevresi övücü bir dille anlatılmaktadır.

109b sayfasından itibaren ise “*Sâhibkırân-ı cihân Süleymân-ı zamân cânibinden sürh-i serîre irsâl olunan hâme sûretidir*” başlığıyla sunulan ve tarihî bir belge mahiyetinde olan önemli bir mektuba yer verilmektedir. Burada Sultan Süleyman'ın emriyle Nişancı Celâlzâde Mustafa tarafından kaleme alınan ve Şah Tahmasb'a gönderilen bir mektubun sureti yer almaktadır. Manzum ve mensur kısımlardan oluşan bu bölüm 113a sayfasına kadar devam etmektedir. 113a sayfasında Celâlzâde Mustafa'nın, kendisi kadar tanınmış olan kardeşi Salih Çelebi'ye yöneltilen övgüler yer almaktadır. “*Bu fâzıl-ı fehîm-i dehr-i ercümendin birâder-i ercümend-i kâmil-i asr olan vasfıdır ki zikr olunur.*” başlıklı bu bölümde Salih Çelebi, hem manzum hem mensur pasajlarla övülmektedir. 114b sayfasında ise “*Nişânî Bey Hazretleri serîr-i izzete cülûs ettikleri târihde ferzend-i sa'âdet-mendin târihidir.*” başlığı altında Celâlzâde Mustafa'nın nişancı oluşuna dair oğlunun düşürdüğü tarih manzumeleri yer almaktadır. Metinde hem muamma hem de mensur tarzda yazılmış bu tarih örnekleri dikkat çekicidir.

Eserin 116b sayfasında “*Hâtîme-i Kitâb*” başlığı altında son bölüm yer alır. Müellif burada, kaleme aldığı bu eserin Celâlzâde Mustafa'nın nişancı oluşuna tarih düşürmek amacıyla yazıldığını belirtmekte, kısa sürede tamamladığı bu eserdeki olası eksikliklerin hoş görülmesini dileyerek kitabı inceleyecek kişilerden ve Celâlzâde Mustafa'dan ilgi beklediğini ifade etmektedir. Bu bölümde eserin yazılış tarihine dair çeşitli tarih manzumeleri de kaydedilmiştir. Buna göre eser, Celâlzâde

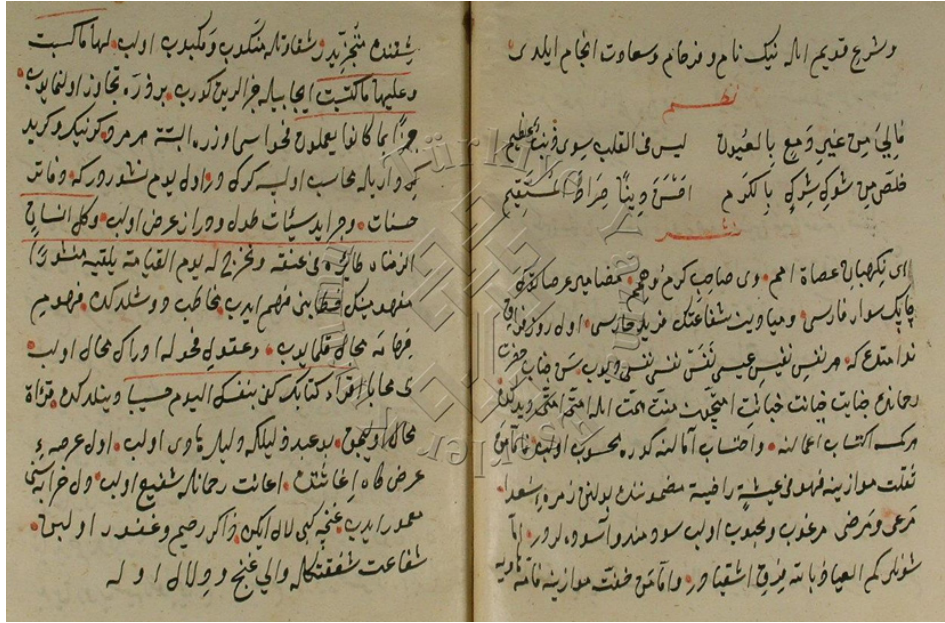
Mustafa'nın nişancı olarak görevlendirildiği 941/1534 yılında kaleme alınmıştır.

Sonuç olarak varlığına bu çalışma aracılığıyla işaret edilen *Şefâatnâme*, yalnızca Osmanlı dönemi edebî himaye ilişkilerinin teşekkül biçimlerini göstermesi bakımından değil, aynı zamanda Celâlzâde Mustafa'nın nişancı oluşuna tanıklık eden tarihî bir vesika niteliği taşıması bakımından da büyük önem arz etmektedir. Bu eserin ayrıntılı biçimde neşredilip incelenmesiyle, hem Abdülcelîl Harîrî'nin edebî kişiliği hakkında daha kapsamlı bilgiler elde edilecek hem de Osmanlı edebî himaye geleneği, Celâlzâde Mustafa'nın nişancılığı döneminde kendisine sunulan tarihler ve Harîrî'nin tanıklıkları bağlamında daha açık biçimde ortaya konulabilecektir.

Bu bağlamda değinilmesi gereken bir diğer önemli husus, hem bu eserde hem de aynı mecmuada yer alan diğer eserinde Kastamonulu Abdülcelîl'in kendisinden "Harîrî" mahlasıyla bahsetmemesidir. Nitekim her iki eserde de müellif, açık biçimde "Kastamonulu Abdülcelîl" olarak kendisini tanıtmakta, ancak herhangi bir yerde Harîrî mahlasını kullanmamaktadır. Gerek mensur gerekse manzum bölümlerde bu mahlasa rastlanmaması, müellifin kimliği konusunda bazı şüphelerin doğmasına yol açmaktadır.

Bu noktada Kastamonulu Abdülcelîl'in "Harîrî" mahlasını kullandığı başka bir eserin olup olmadığı sorusu gelmektedir. Latîfî Tezkiresi başta olmak üzere diğer tezkirelerde Kastamonulu Abdülcelîl hakkında verilen bilgilerin, söz konusu eserlerdeki verilerle uyum göstermesi ve bu kaynaklarda yazarın mahlasının Harîrî olarak kaydedilmiş olması nedeniyle, biz de çalışmamızda müellifi bu mahlasla anmayı tercih ettik. Ancak mevcut iki eserde müellifin bu mahlası kullanmamış olması, araştırmacıların bu meseleye temkinli yaklaşımlarını gerekli kılmaktadır. Bugün itibarıyla yazarın başka bir eseri tespit edilemediğinden, bu konuda kesin bir hüküm vermek mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte gelecekte ortaya çıkabilecek yeni eser veya belgeler, Kastamonulu Abdülcelîl-Harîrî meselesinin aydınlatılmasına katkı sağlayacaktır. Belki de bu yeni bulgular, müellifin mahlas tercihleriyle ilgili farklı bir tablo ortaya koyacaktır.

Kastamonulu Abdülcelîl Harîrî'nin bu çalışmada varlığına dikkat çektiğimiz önemli eseri *Şefâatnâme* gerek dil ve üslup özellikleri bakımından, gerekse muhtevastaki tematik çeşitlilik açısından dikkate değer nitelikler taşımaktadır. Bu bölümde, eserin dil ve üslup özelliklerine işaret etmek ve yukarıda genel hatlarıyla tanıtılan muhtevastına ve şeklî özelliklerine dair somut örnekler sunmak amacıyla metnin üç bölümünden örnekler seçilmiştir. Birinci alıntı, Harîrî'nin Hz. Peygamber'i övdüğü ve ondan şefaât talebinde bulunduğu bölüme aittir. İkincisinde ise yazar, kendisinden ve Kastamonu'daki hayatından söz etmekte; kişisel durumunu yansıtan samimi ifadeler kullanmaktadır. Üçüncü ve son alıntı ise *Şefâatnâme*'nin sonunda yer almakta olup müellifin eserine tarih düştüğü ve yazılış zamanına ilişkin bilgi verdiği kısımdan alınmıştır.

Ey nighbân-ı 'uşât-ı ümem ve'y şāhib-i kerem ü himem, mezāmîr-i 'araşātuñ çāpūk-süvār fārisi ve meyādîn-i şefā'atüñ ferîd hārisi, ol rüz-ı firāk-ı nedāmetde ki her nefis-i nefis-i 'İsî-nefes nefsi nefsi diyüp sen cenāb-ı hāzret-i Raḥmānda cināyet-i ḥıyānet-i ḥabā'et-i ümmet-içün minnet-i himmet ile ümmetü ümmetü didükde her kimse iktisāb-ı a'māline ve ihtisāb-ı amāline göre maḥsüb olup ¹⁰ عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ¹¹ maẓmūnunda bulunan zümre-i su'edā mer'î vü marzî ve merḡūb u maḥbūb olup sūd-mend ü āşūdelerdür ammā şunlar kim el-'ıyāzu billāh firāk-i eṣḡiyādur ¹² لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا ¹³ şıkkında mütecezzidür, şefā'atle menkūb u mekbūb olup ¹⁴ فَهْوَ جَزَاءٌ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ¹⁵ fehvāsı üzere elbette her merd ger nîk u ger bed kirdārıyla olsa gerekdür. Ol yevm-i nüşürdür ki defātir-i ḥasenāt u cerāyid-i seyyi'āt tūl u dırāz 'arz olup ¹⁶ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ¹⁷ mefḥūmıñ ḥiṭābını feh̄m idüp muḥāṭab düşüldükde fūhūm-ı fihāma mecāl kalmayup ve 'uḡūl-i fuḥūle idrāk muḥāl olup bî-muḥābā ¹⁸ اِقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ¹⁹ dinildükde kıra'at muḥāl olıcak bu 'abd-i zelîlūne delîl-i 'arşa-i 'arz-gāh-ı iḡāsetde i'ānet-i Raḥmānla şefi' olup dil-i ḥarābesini ma'mūr idüp gönçe gibi lāl iken zākir-i Raḥīm u Ġafūr oluban şefā'at-i şefkatūñle vālî-yi gunc u delāl ola (50b-51a).

10 İşte o vakit, kimin tartıları ağır gelmişse, Artık o, hoşnut olacağı bir hayat içinde olacaktır. (Karia/6-7)

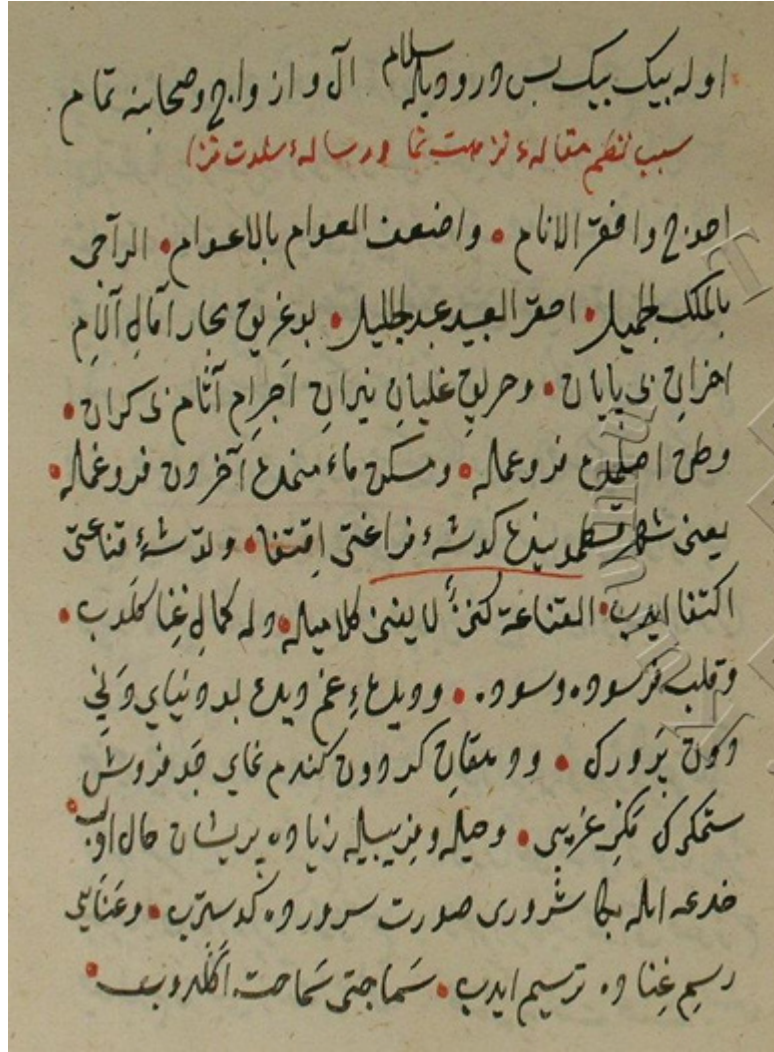
11 Ama kimin de tartıları hafif gelirse, işte onun anası (varacağı yer) Haviye'dir. (Karia/8-9)

12 Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararındır. (Bakara/286)

13 (Bütün bunlar) işledikleri amellere karşılık olarak (verilir.) (Vākia/24)

14 Her insanın amelini boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşıacağı bir kitap çıkaracağız. (İsrâ/13)

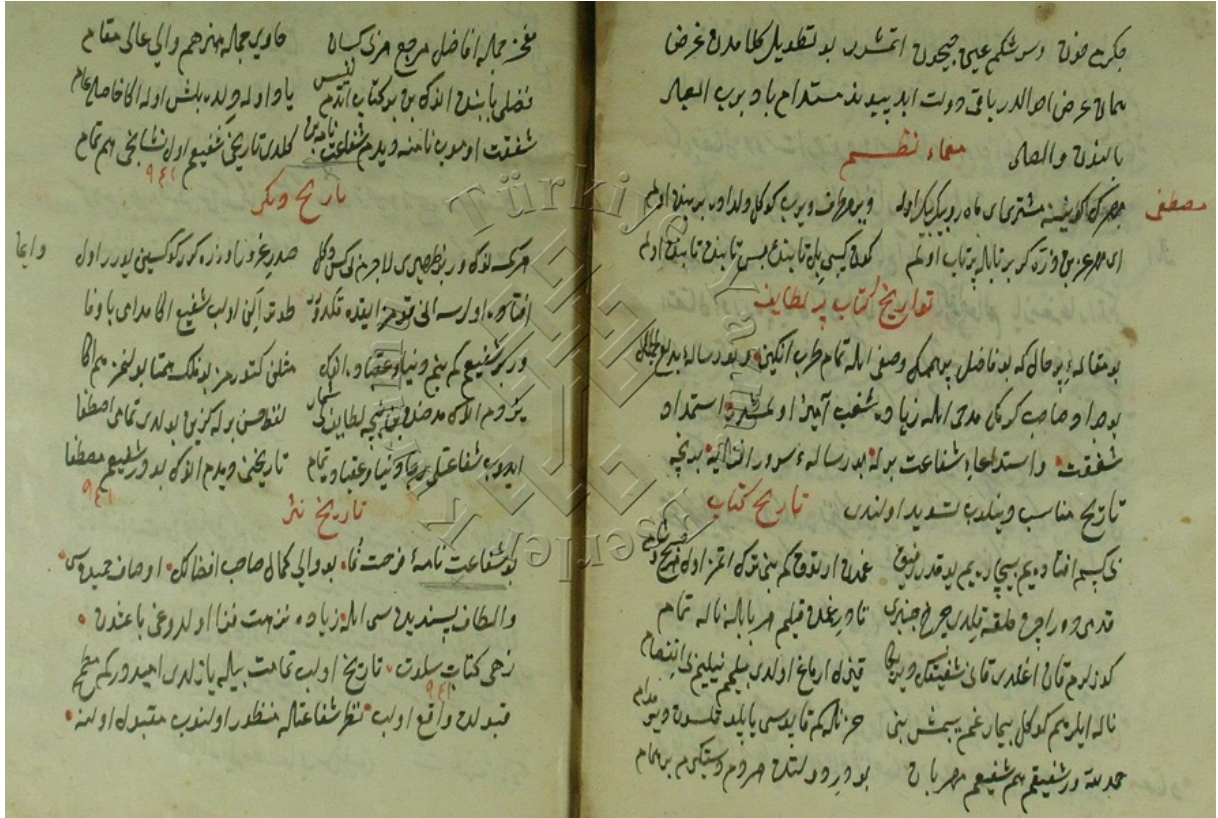
15 Oku kitabımı! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter! (İsrâ/14)

Ahvec ü efkarü'l-enâm ve ez'afu'l-'avâm bi'l-e'vâm er-râcî bi'l-meliki'l-cemîl ahkaru'l-'abîd 'Abdulcelîl bu ġarîķ-i bihâr-i âmâl-i âlâm-ı ahzân-ı bî-pâyân ve ġarîķ-i ġaleyân-ı nîrân-ı ecrâm-ı âşâm-ı bî-kerân vaţân-ı aşlimde fûrû'umla ve mesken-i me'menümde âherden fûrûġumla ya'nî şehir-i Kaştamonıda ġuşe-i ferâġati iktifâ ve tûşe-i kanâ'ati iktifâ idüp ¹⁶ لا یغنى القناعة كنز idüp

وقلب کز سوو و سوو . و ویدع ویدع بدو نیای و نی
 و کوک بزورک . و و مقای کردون کندم غای جد فروش
 شکرک نکز عزیسی . و حیل و مزبیل زیاده برین حال او
 خدعه الله بالمشورى صورت سرور و کد سرب . و عنای
 رسم غنا و . رسم ایدب . سماجتی سماحت . اکل و لب

16 Kanaat tükenmez bir hazinedir.

[Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün]

Bī-kesem üftādeyem bī-çāreyem yokdur refiķ

Ġamdan artuķ kim beni terk itmez ol her şubḥ u şām

Ḳaddümi devr içre ḥalka kıldı çarḥ çenberi

Tā der-i ğamda kılam her bāb-ile nāle tamām

Gözlerüm kan ağladı kanı şefiķüñ dir baña

Ḳızıl Irmağ oldu bilmem neyleyem bī-intişām

Nāle eyler hem gönül bīmār-ı ğam yapmış beni

Ḥüz-n-ile kim kapusı yapılu kılsun dir müdām

Ḥamdulillāhdur şefiķum hem şefi'üm mihribān

Bu derd-i devletde her dem dest-ġrüm bir hümām

Mefḥar-i cümle efāzıl merci' -i her bī-kesān

Ḥāwī-yi cümle hüner hem vālī-yi 'ālī-maķām

Fazlı bâbında anuñ ben bir kitâb itdüm nefîs

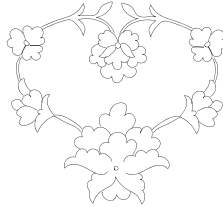
Yâd ola dilde biliş ola aña hâşş-ile 'âm

Şefkat umup nāmına didüm Şefâ'at-nāme ben

Geldi târihi şefi'üm ol Nişancı hem tamām (117b-118a)

KAYNAKLAR

- Akgün, Murat. *Harirî Abdülcelil Efendi'nin Ferahat-nâmesi (Transkripsiyon ve Değerlendirme)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Canım, Rıdvan. *Latîfî, Tezkiretü 'ş-Şuarâ ve Tabsıratü'n-Nuzemâ*. Ankara: AKM Yayınları, 2000.
- Donuk, Suat. *Gelibolulu Mustafa Âlî, Künhü'l-Ahbâr, 4. Rükün*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2024.
- Duman, Muhammed. *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler: III. Ahmed ve I. Mahmud Dönemi (1703-1754)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Durmuş, Tuba Işınsu. *Şair ve Sultan: Osmanlıda edebi Himaye*. İstanbul: Muhit Kitap, 2021.
- Kerslake, Celia “Celâlzâde Mustafa Çelebi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 7/260-262. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- Parmaksızoğlu, İsmet. “Lutfi Paşa'yla İlgili Yeni Bir Belge”. *Belleten*, 181 (1982), 63-65. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ttkbelleten/article/1137146>

Klasik Divan

Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)

E-ISSN: 3023-820X
Yaz 2026 Summer 2026
Cilt 3 Volume 3
Sayı 1 Issue 1